

Het water aan de lippen

Is er nog vraag naar de waarheid?

- prof ir Han Vrijling
Waterbouwkunde en Probabilistisch Ontwerpen
Faculteit Civiele Techniek en Geowetenschappen
Technische Universiteit Delft

Inhoud

- Inleiding
- Historische ontwikkeling
- Oude of nieuwe waterbouw: Het verschil
- New Orleans 2005
- De veiligheidsketen
- Veiligheid van Nederland
- Duurzaam waterbeheer
- Als de zeespiegel rijst ...
- Conclusies

Inleiding

- Er gaat geen dag voorbij of de media melden:
  - het klimaat verandert,
  - de zeespiegel rijst,
  - de stormen heviger
  - en frequenter worden
  - de neerslag extremer.

Inleiding

- Ook schrijft men dat
  - dijkversterking niet meer mogelijk is.
  - Er nog maar één oplossing is:
  - Het water de ruimte geven anders neemt

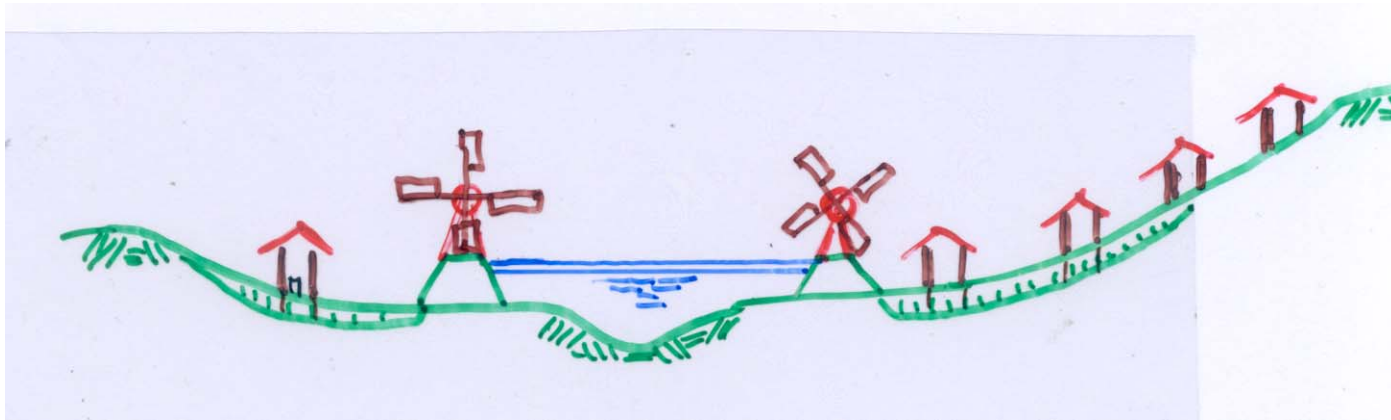
Inleiding

- Ook schrijft men dat
  - dijkversterking niet meer mogelijk is.
  - Er nog maar een oplossing is: het water de ruimte geven anders neemt
- Gaat het hier om **feiten** en staat het water ons aan de lippen of zijn het **meningen**?

Inleiding

- Laten we de discussie starten
  - gaat het hier om feiten gaat of slechts om meningen.
- Dat is nodig om verstandige besluiten te kunnen nemen over de toekomst van ons polderland.

De historische ontwikkeling

De historische ontwikkeling

1533 Achtermeer – 35 ha

1564 Egmondermeer (686 ha)

1564 Bergermeer (620 ha)

1612 Beemster (7,100 ha)

1622 Purmer (2.756 ha)

1626 Wijde Wormer (1,620 ha)

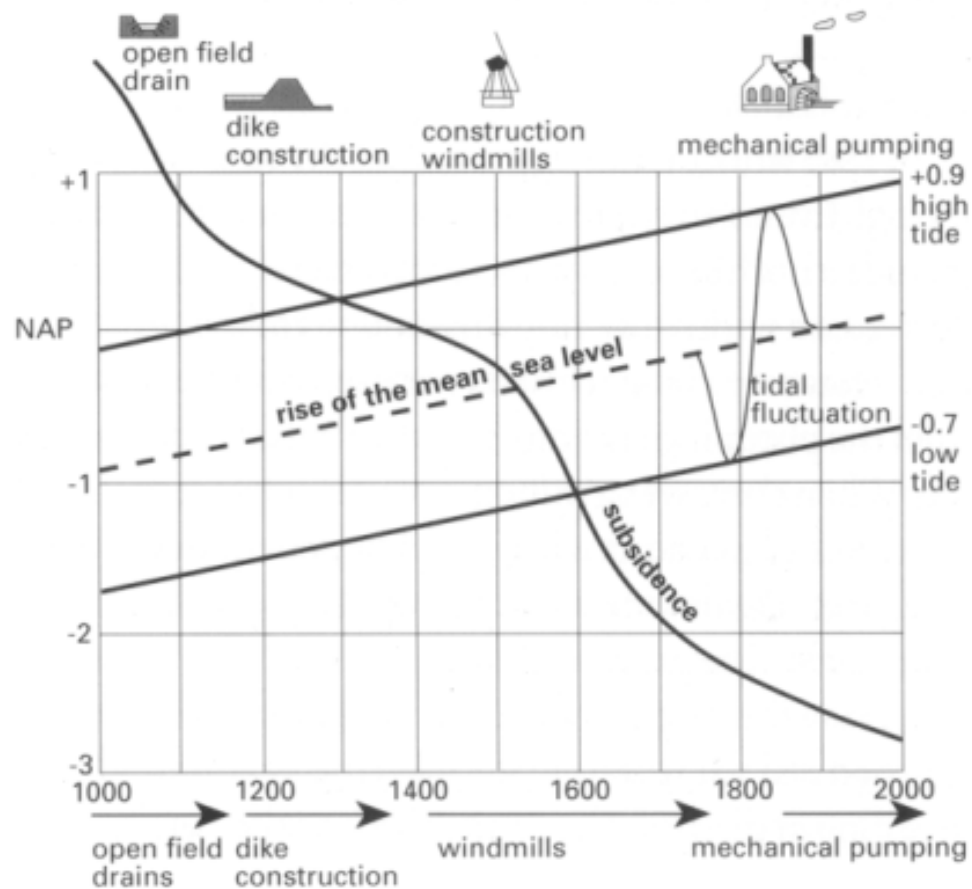
1635 Heerhugowaard (3,500)

1635 Schermer (4,770 ha)

1854 Haarlemmermeer (18,100 ha)

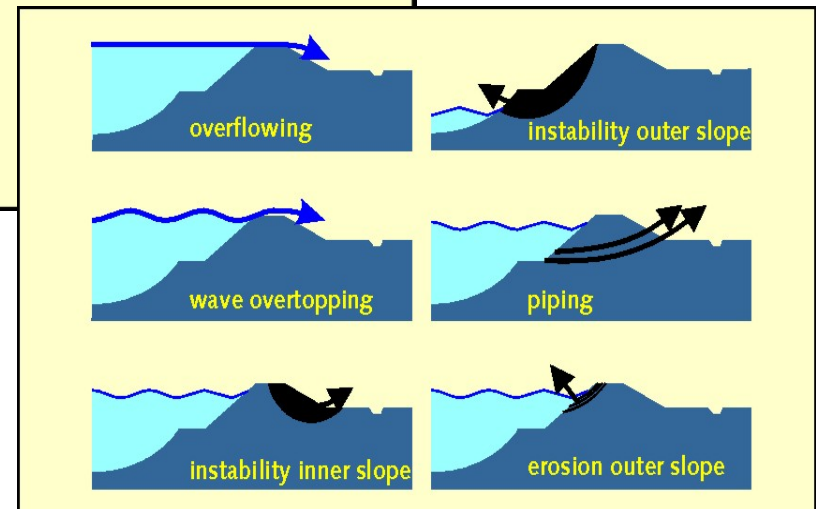
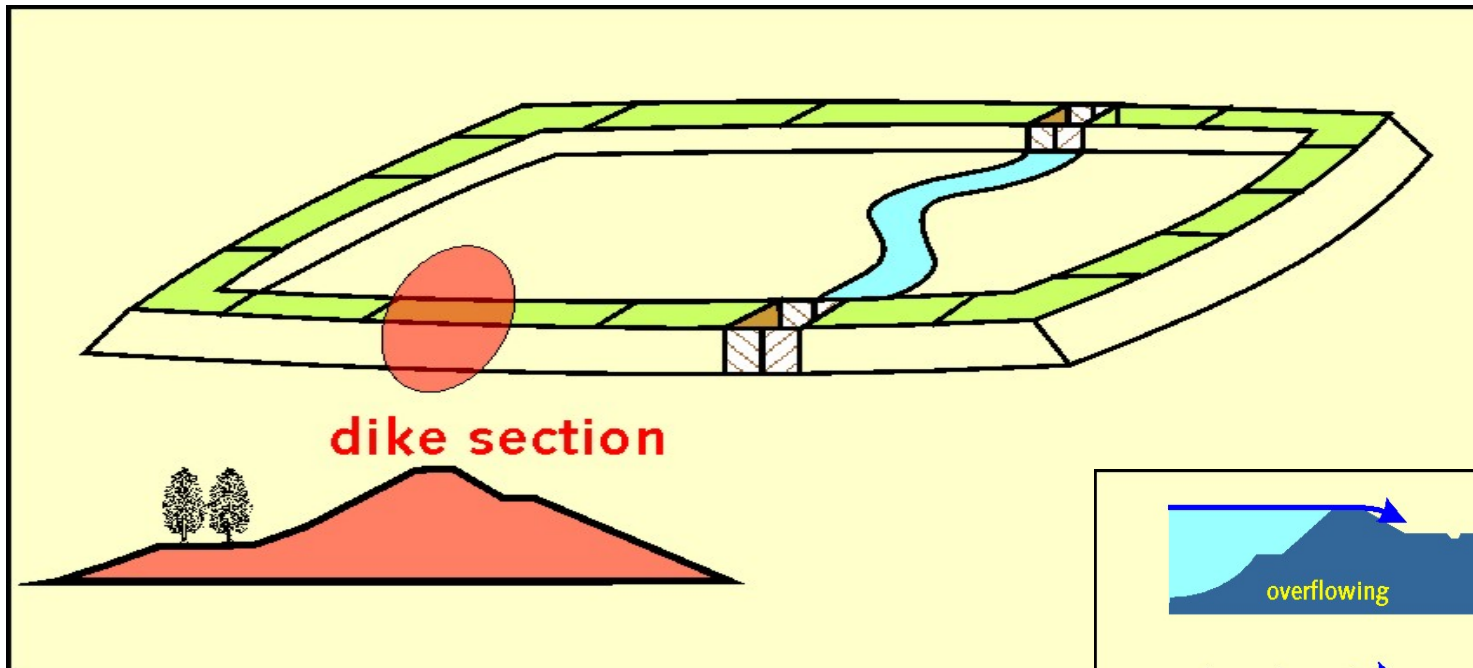
De historische ontwikkeling

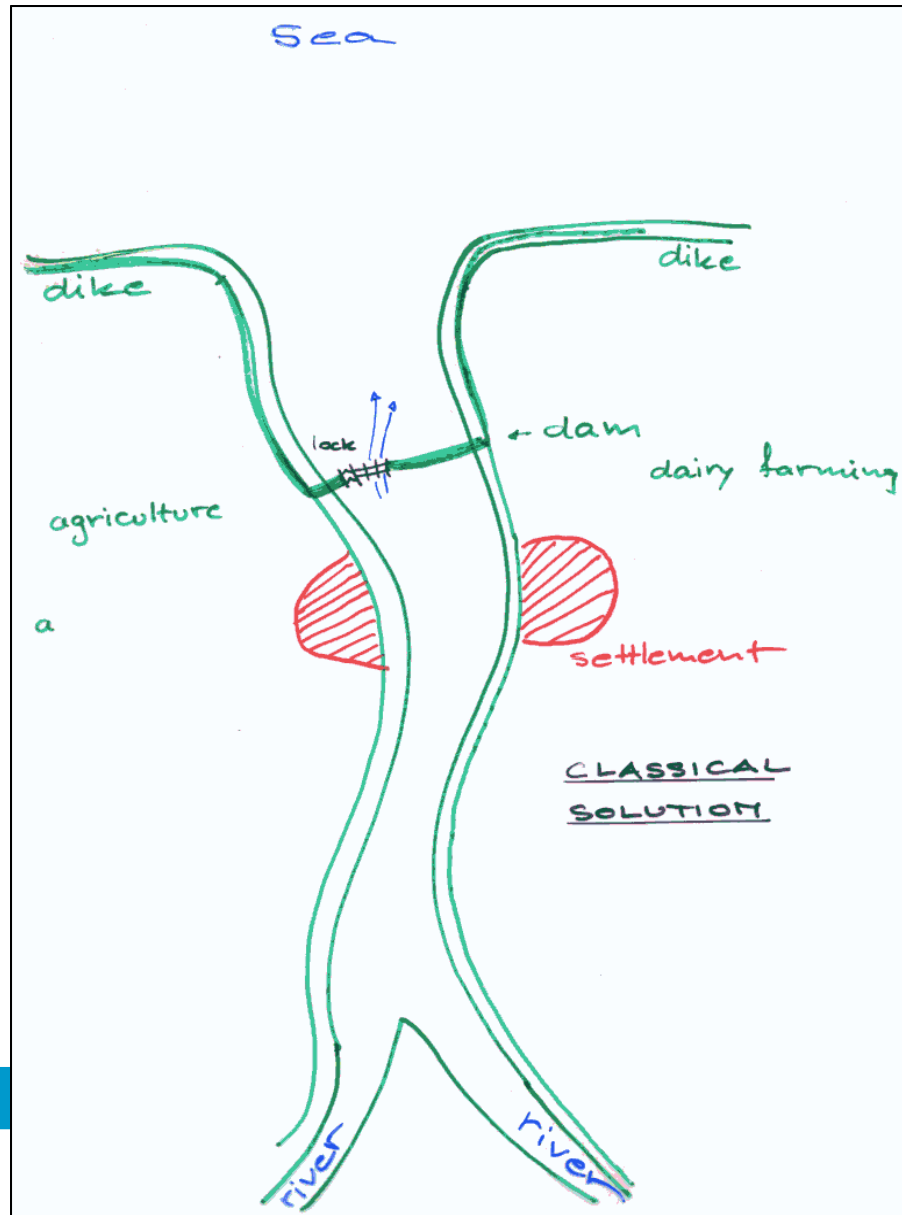
Dijkdoorbraken

Preventie door dijkringen en dammen

Preventie door dijkringen en dammen

Preventie door dijkringen en dammen

- Voordelen van dammen
  - Kortere kustlijn
  - Minder onderhoud
  - Zoet water voor de landbouw
  - Rustig water voor de scheepvaart
  - Rustig water in de stadsgrachten
  - Kortere landverbinding

Preventie door dijkringen en dammen

- Twee seculaire effecten:
  1. Relatieve zeespiegelrijzing
  2. Economische groei
    - Meer waarde in polder
    - Hoger inkomen per hoofd
    - Relatief goedkoper -> techniek
    - Levensverwachting stijgt

Nieuwe waterbouw

- Door de klimaatdiscussie is er veel belangstelling voor **water**
- De nieuwe waterbouw komt met 'nieuwe' oplossingen
  - Terpen
  - Drijvend wonen
  - Water de ruimte geven
  - Bestrijden van de **gevolgen** van een overstroming, omdat het toch niet te voorkomen is
  - Duurzaamheid; ecologie, natuurlijke buffers

Nieuwe waterbouw; Het verschil

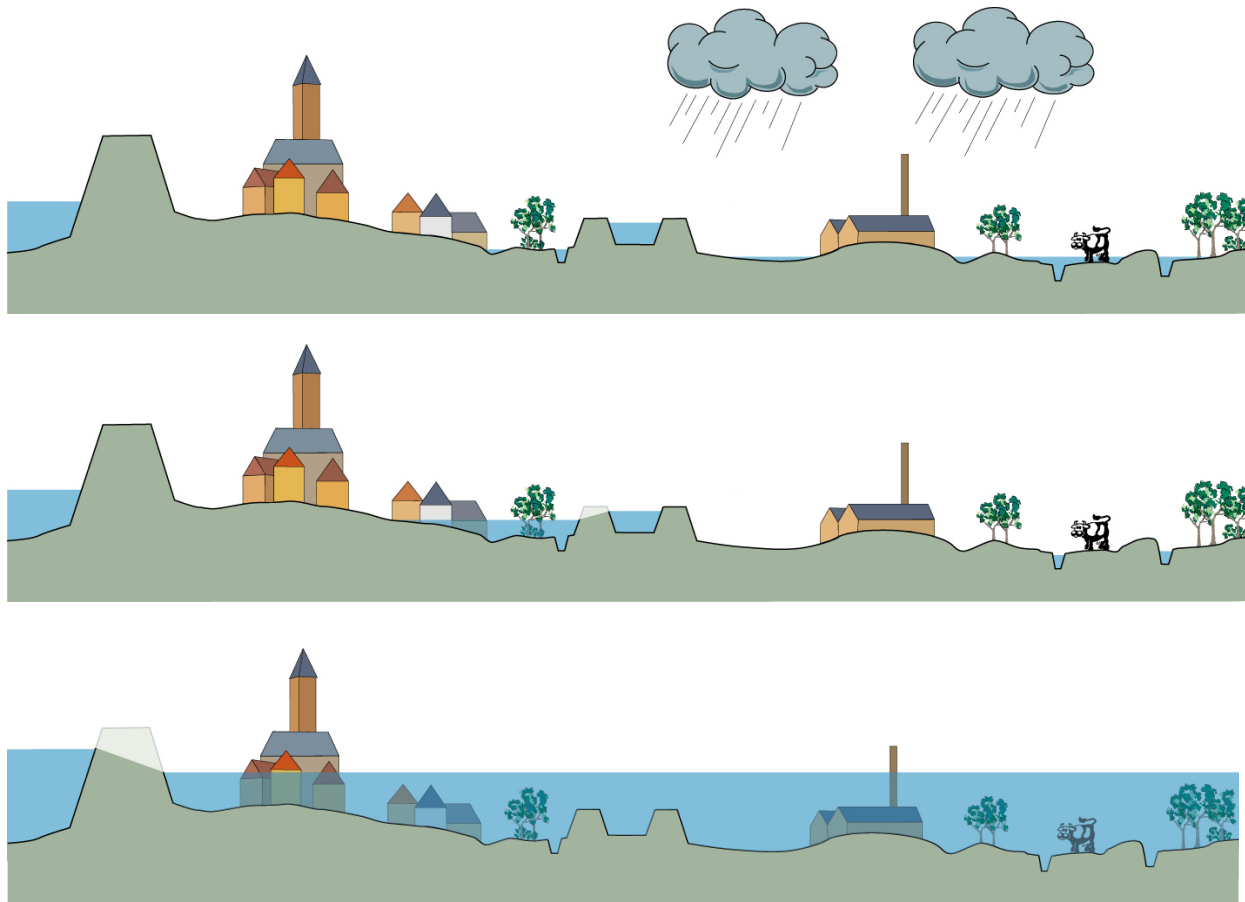
- De oude waterbouw verbergt het water achter betonnen stormvloedkeringen en meters hoge dijken
- De nieuwe waterbouw geeft het water de ruimte en laat kinderen ermee spelen

Nieuwe waterbouw; Het verschil

- De engelse professor Richard Ashley :
- **Climate change** requires **climate adaptation**,
- but sadly the engineers are proposing the same old solutions

We moeten het water de ruimte geven, anders neemt het 't

Hogere dijken kan niet meer

- De zeespiegel rijst
- De afvoeren worden extremer
- Het land zakt

Hogere dijken kan niet meer

- De zeespiegel rijst
  - De afvoeren worden extremer
  - Het land zakt
-
- Er komt geen einde aan dijkverhoging !

Directeur Generaal Water:

- . Daarbij stuit ik op de vraag in hoeverre we kunnen doorgaan op de bekende, tot dusver zo succesvolle, weg: met de beproefde ingenieurs-rationaliteit die op elke waterstand of golfaanval een technisch antwoord kent. Misschien een beetje een karikatuur, maar toch... Is daar in onze verstedelijkte omgeving wel plek voor? Wat moet daarvoor wijken? Is dat eigenlijk wel *handig* ?

Nieuwe Delta Commissie

[Print](#)

PZC

22-09-2007

Wij kunnen niet langer eenvoudigweg dijken versterken

Cees Veerman heeft iets met Zeeland. Hij voelt het gewest en zijn bewoners aan, heeft respect voor de historie en begrijpt de haat-liefde verhouding tot de zee. Dat is mooi meegenomen voor Zeeland, nu Veerman volgende week met zijn nieuwe Deltacommissie aan de slag gaat om een advies te maken over de toekomstige kustverdediging.

Dus wonen op terpen

- De zeespiegel rijst
- De afvoeren worden extremer
- Het land zakt niet meer, maar slibt op

Dus wonen op terpen

- De zeespiegel rijst
  - De afvoeren worden extremer
  - Het land zakt niet meer, maar slibt op
-
- Er komt geen einde aan terpverhoging !

Innovatie

Premier Balkenende is enthousiast over het idee terpen van baggerspecie. Tijdens zijn slotspeech op het Nationaal Innovatie Event sprak noemde hij het een zeer kansrijk voorbeeld van een innovatie met meervoudige oplossingen.

Dus ruimte voor de rivier

- De zeespiegel rijst
- De afvoeren worden extremer
- Het land zakt

Dus ruimte voor de rivier

- De zeespiegel rijst
  - De afvoeren worden extremer
  - Het land zakt
-
- Er komt geen einde aan rivierverruiming !

De Rijn de ruimte geven door (nood)overloop kan

- Ontwerpafvoer voor 1993   15000 m³/s
- Ontwerpafvoer na 1993   18000 m³/s

- 3 d x 24 u x 3600 s x 3000 m³/s = 770 Mm³
- Bij 3 m diepte 770/3 = 260 km²
- Of bij verloop 0-3m   = 520 km² (Betuwe)

Directeur Generaal Water:

- Japan doet bijvoorbeeld heel praktische dingen met meervoudig ruimtegebruik: een parkeerterrein onder een stadion en een sportpark als tijdelijk waterbergingsgebied.
- Dichter bij huis in Keulen is er een 3 km lange parkeergarage langs de Rijn die water kan bergen.
- Parkeergarage $3000 \times 10 \times 15 = 3000 \times 150 \text{ m}^3$ is in 150 s gevuld

Rivierverruiming kan ook

$$A_2 = h_2 \times B_1 = 1,2 h_1 \times B_1 = 1,2 A_1 \quad 12 \text{ m}$$

$$A_2 = h_1 \times B_2 = h_1 \times 1,2 B_1 = 1,2 A_1 \quad 200 \text{ m}$$

Rivierverruiming kan ook

$$Q_2 = h_2 \times B_1 \times \sqrt{h_2} = (1,2 h_1)^{3/2} \times B_1 = 1,32 Q_1 \quad 12 \text{ m}$$

$$Q_2 = h_1 \times B_2 \times \sqrt{h_1} = h_1^{3/2} \times 1,32 B_1 = 1,32 Q_1 \quad 320 \text{ m}$$

Ruimte voor de Rivier ; Bate: nieuwe natuur

Diepe polders kan niet meer

- De zeespiegel rijst
- De afvoeren worden extremer
- Het land zakt
- Zoute kwel
- Groot risico
- Westergouwe NAP – 6 m is onverantwoord !

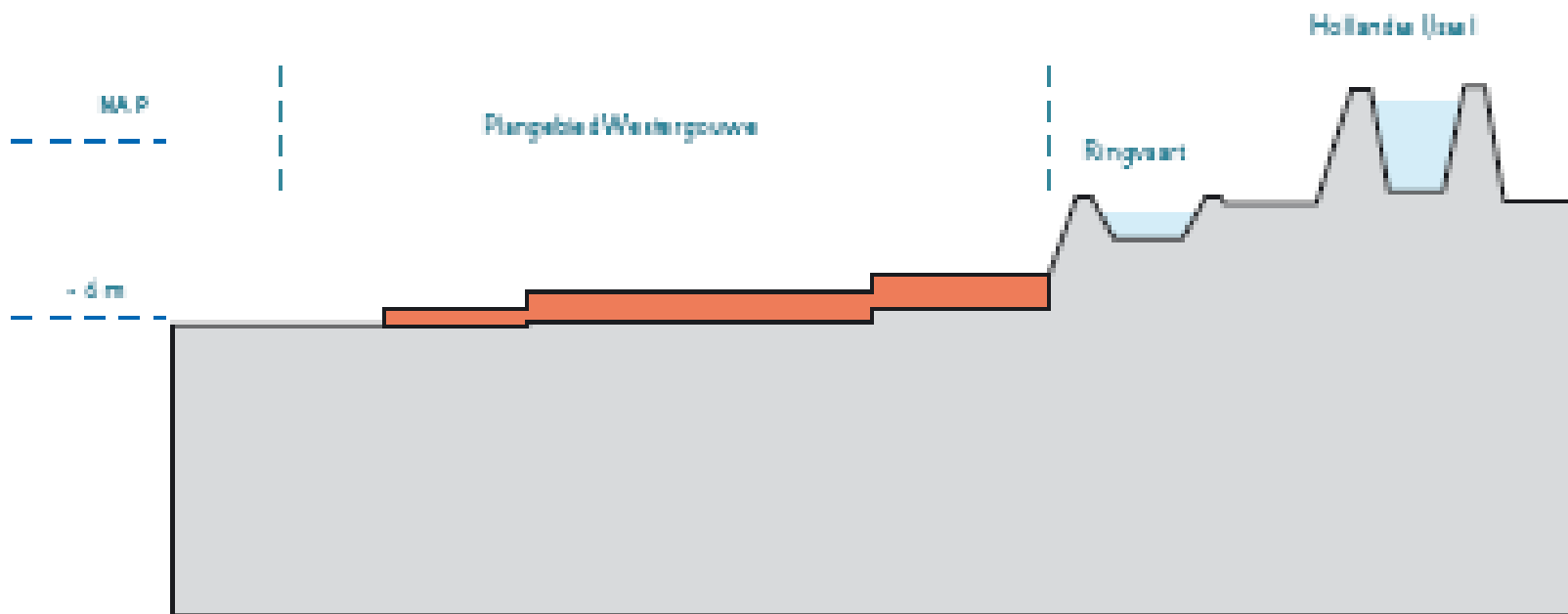
Diepe polders kan niet meer

- De zeespiegel rijst
- De afvoeren worden extremer
- Het land zakt
- Zoute kwel
- Groot risico
- Westergouwe NAP – 6 m is onverantwoord !
- Nesselande NAP – 5.5 m wel verantwoord ?

Westergouwe

Westergouwe

Diepe polders kan niet meer

- Beemster NAP – 4 m 1607
  - Purmer NAP – 4 m 1622
  - Schermer NAP – 4 m 1635
  - Wormer NAP – 4 m 1626
-
- 400 jaar goede ervaring !
  - Weinig zetting van kleigrond

Een diepe polder in de lucht

- Een vliegtuig op 12 km is een polder
  - Met een enkele dijk van 1.5 mm aluminium
  - Met een buitentemperatuur van -50' C
  - En een diepte van NAP – 8 m

Niemand aarzelt in te stappen ?

New Orleans 29 augustus 2005

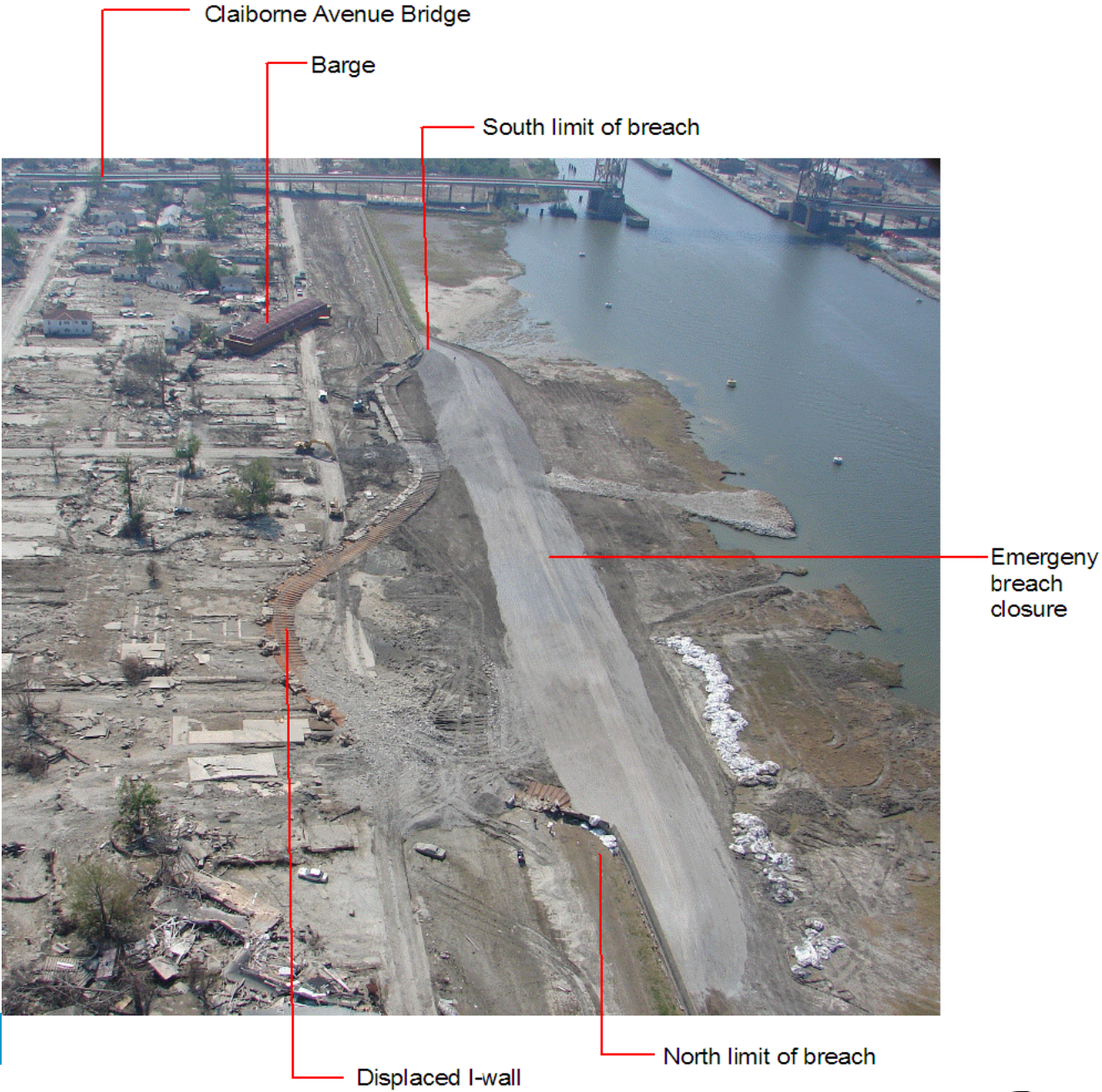

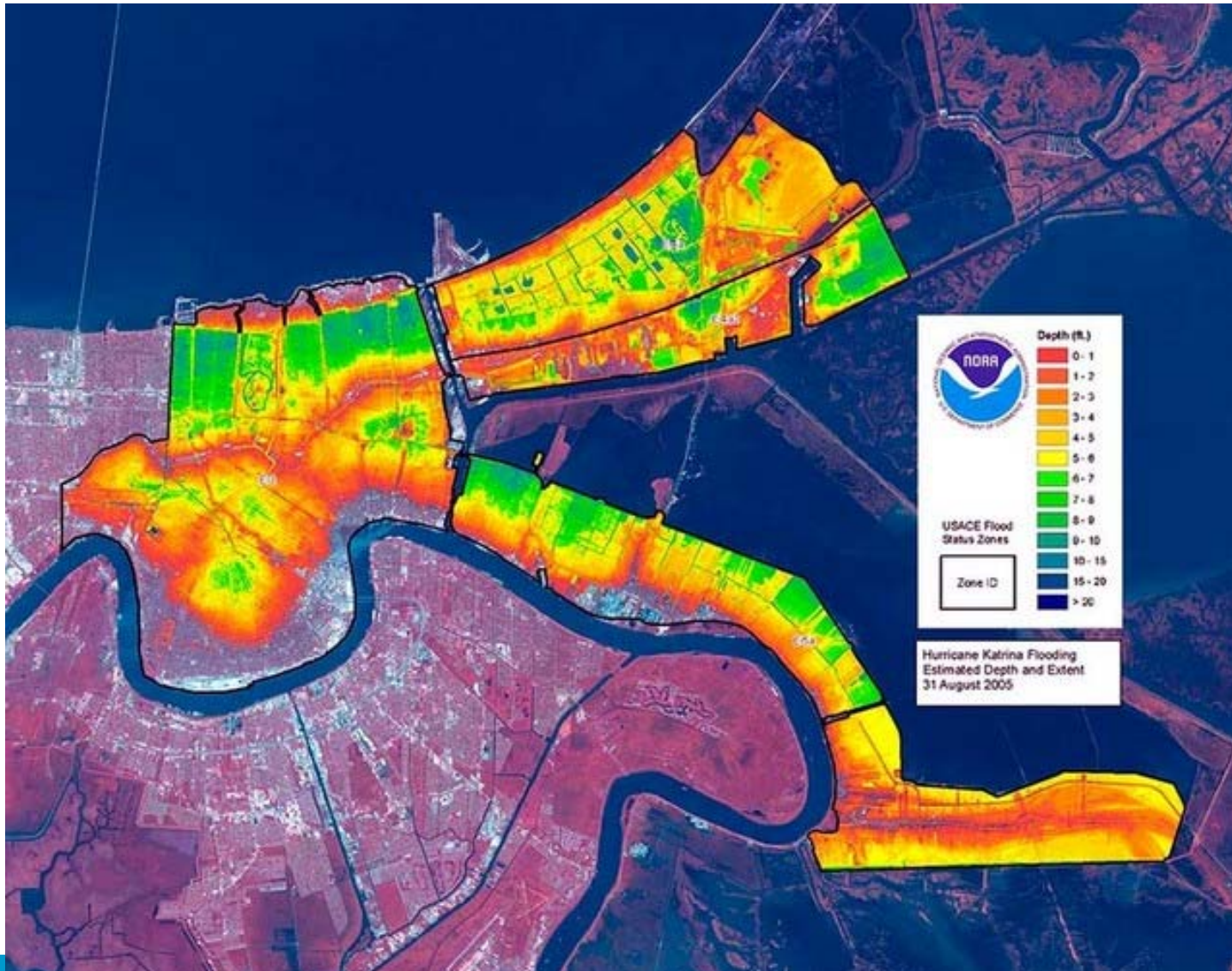
New Orleans: Afschuiving als Wilnis

New Orleans 2005

- De omvang en het type overstroming is representatief voor Nederland
- Geen **Act of God** maar **Neglect of man**

New Orleans 2005

- De omvang en het type overstroming is representatief voor Nederland
- Geen **Act of God** maar **Neglect of man**
  - Het falen bij een matige storm 1/30 tot 1/100 jaar
  - Volstrekt onvoldoende ontwerp
  - is niet representatief voor Nederland

Veiligheidsketen: De regering lijkt repressie te verkiezen boven preventie

- Evacuatie
  - Verzekeren
  - Compartimentering
  - Terpen
  - Waterbestendig bouwen
-
- Repressie: maatregelen die de gevolgen van de overstroming verminderen

Veiligheidsketen; eenvoudig concept ?

- Pro-actie
- Preventie
- Preparatie
- Repressie/Mitigatie
- Herstel
- Leren van ervaring

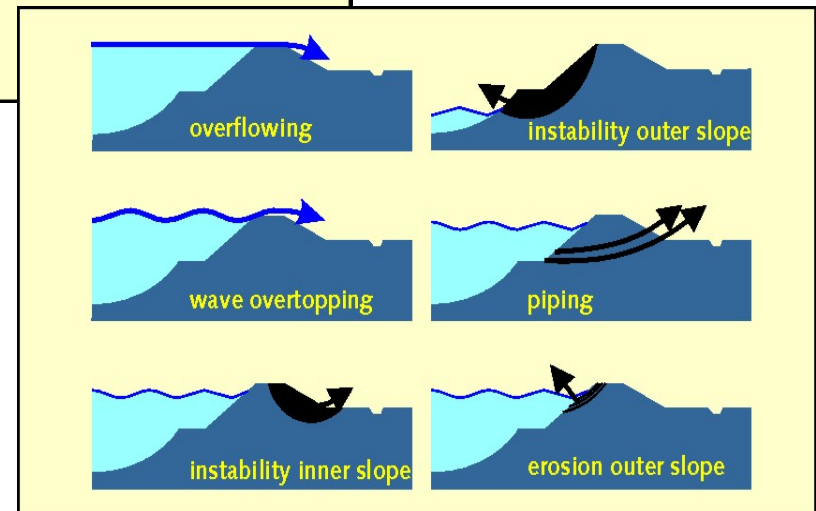
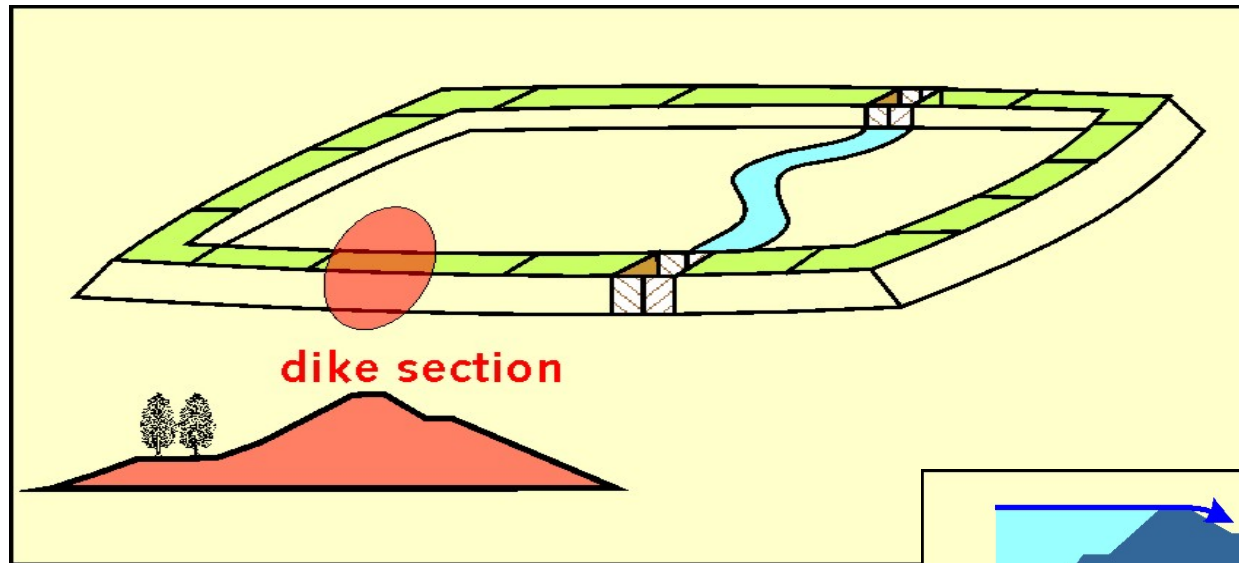
Veiligheidsketen; eenvoudig concept ?

- Pro-aktie
- Preventie
- Preparatie
- **Repressie/Mitigatie**
- **Herstel**
- **Leren van ervaring**

Preventie door dammen en dijkringen

Repressie door evacuatie; bij >9 Bft?

Vergelijk de kosten en baten van repressie

- Kosten gedurende de herhalingsperiode van de ramp
- Meeste getroffen en redden zichzelf (met auto of op 1' verdiep)
- Reductie van het aantal doden met een factor 2-3

•Volledige economische schade

Veiligheidsketen; eenvoudig concept ?

- Veiligheidsketen is géén keten, maar
- Parallel-systeem van beschermingslagen
- Ten minste zo sterk als de sterkste laag

Veiligheidsketen; eenvoudig concept ?

- Veiligheidsketen is géén keten, maar
- Parallel-systeem van beschermingslagen
- Ten minste zo sterk als de sterkste laag
- Eén of meer lagen economisch efficiënt?

Repressie: Verzekeren tegen overstromen

- Er zijn plannen om een verplichte private overstromingsverzekering in te voeren
- Is dat een goed idee ?

Verzekeren tegen overstromen

- Er zijn plannen om een verplichte private overstromingsverzekering in te voeren
- Is dat een goed idee ?
  - Iedereen tegelijk getroffen: 10 tot 20 GE
  - Contract Burger <-> Verzekeraar
  - De Staat onderhoudt de dijken
  - Alleen privé eigendom verzekerd
  - Schade infrastructuur ten laste van de Staat

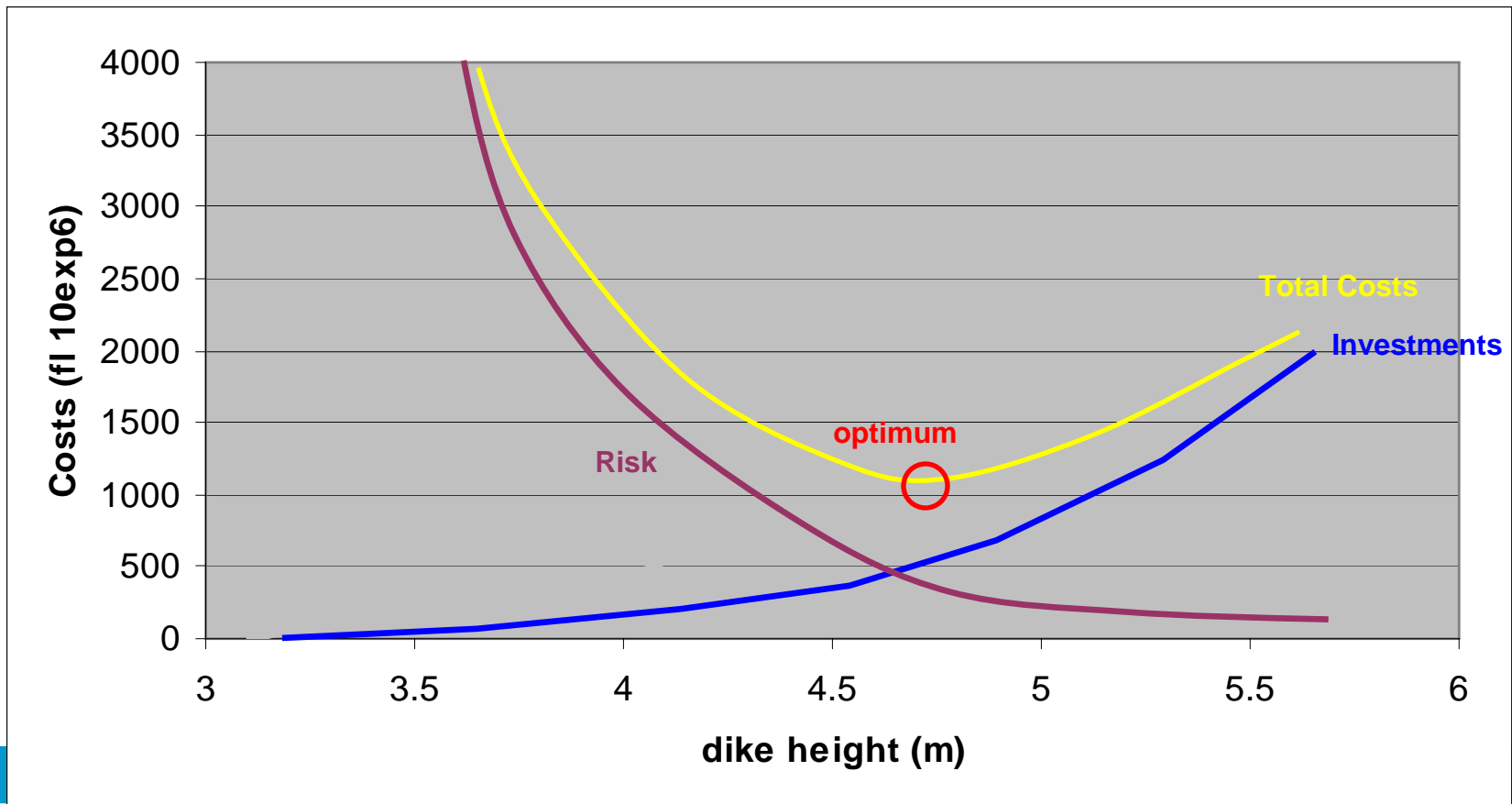
Verzekeren tegen overstromen

- In 1960 bepaalde de Deltacommissie de optimale combinatie van dijkverhoging en verzekeren tegen overstroming bij de Staat
- De Staatsverzekeringspremie = kans x gevolg
- Hogere dijken kosten geld maar de overstromingskans daalt snel
- Economisch optimum : marginale dijkkosten = marginale kosten van de verzekering

Verzekeren tegen overstromen

Economisch optimale kans 1/10.000

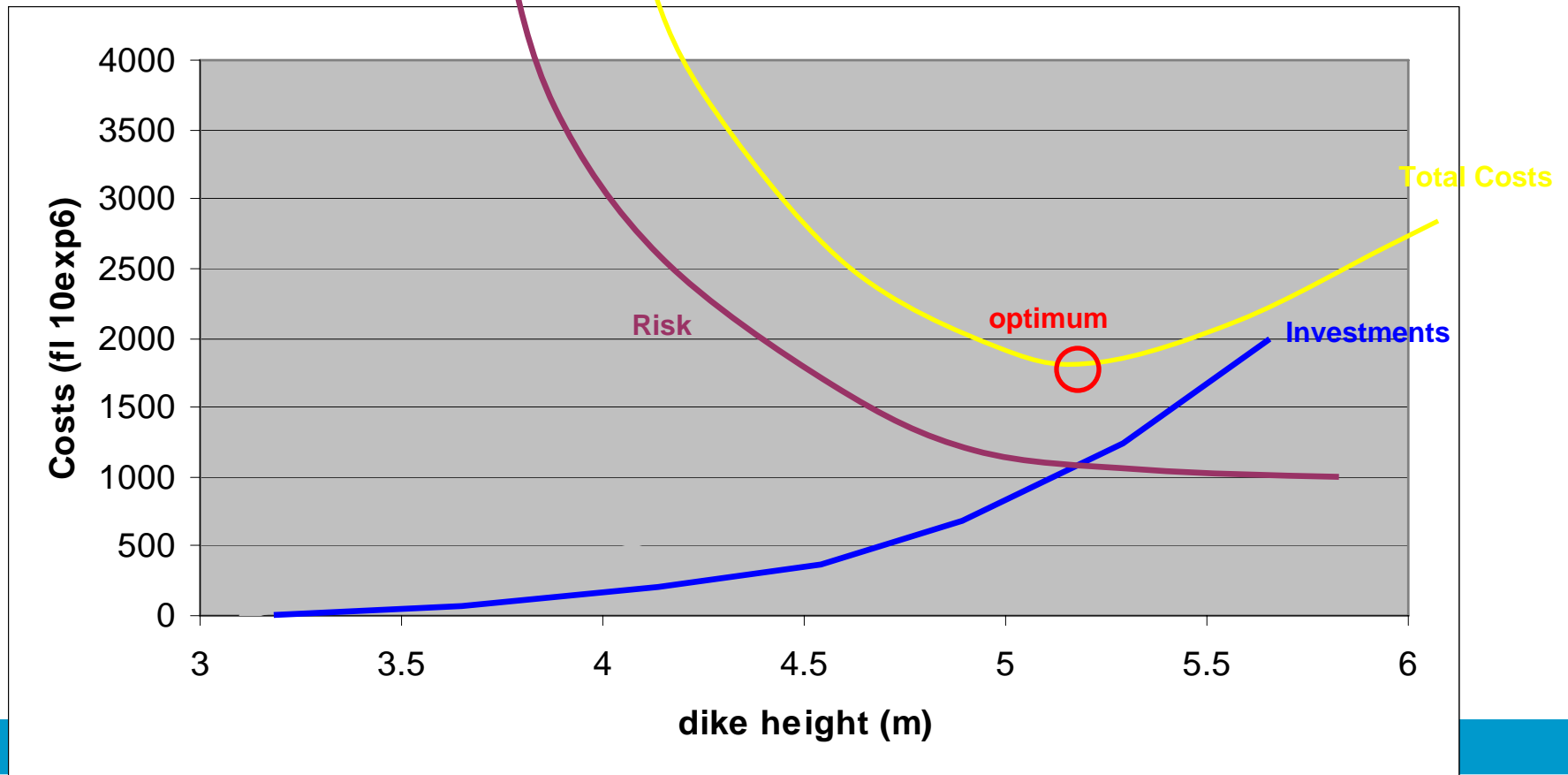

Verzekeren tegen overstromen

- Een verzekeringsmaatschappij vraagt een hogere premie
- Commerciele verzekeringspremie = g x kans x gevolg
- $g = 2$ tot 10
- Economisch optimum : marginale dijkkosten = marginale kosten van de verzekering

Verzekeren tegen overstromen

Economisch optimale kans factor **g** kleiner

Privaat Verzekeren tegen overstromen

- Leidt waarschijnlijk tot een hoge premie
- Dwingt dan tot hogere dijken met **g** maal kleinere overstromingskans
- Slechts privé schade wordt uitgekeerd als
  - De verzekeraar dat kan
  - De staat niet in gebreke was

Publieke schade is voor de Staat c.q.burgers

Verzekeren tegen overstromen

Gevolg van overstroming nu groter

- Delta Commissie adviseerde in 1960
- Nu in 2008 gevolgen veel groter
  - Twee maal zoveel inwoners
  - Vijf maal zoveel economische waarde

Motie Koppejan/Vermeij (19/12/07) vraagt om een herziening van de normen vóór 2011

Verzekeren tegen overstromen

Gevolg van overstroming nu groter

Motie Koppejan/Vermeij (19/12/07) vraagt om een herziening van de normen vóór 2011

Staatssecretaris antwoordt:

Deze motie zie ik als een ondersteuning van mijn beleid. De maatschappelijke discussie zeg ik graag toe. Ik streef ernaar de introductie van mogelijke nieuwe normen in de toetsingsronde vanaf 2011 te laten plaatsvinden

Preventie in 2001 en 2006 getoetst (vijfjaarlijkse 'APK' keuring)

- Primaire waterkeringen (a+b)

2001

- 19%

- 41%

- 40%

2006

- 24% onvoldoende

- 32% onbekend

- 44% voldoende

- Geen rekening gehouden met langere golfperioden Noordzee
- Rivierafvoer 15000 m³/s i.p.v. 16000 m³/s Ruimte voor Rivier (2015) nu klaar

Resultaten tweede veiligheidstoetsing primaire waterkeringen, 1 januari 2006

Legenda

- voldoet aan de norm
- geen oordeel
- voldoet niet aan de norm
- dijkkringgebied
- hoge gronden

Legenda

- voldoet aan de norm
- geen oordeel
- voldoet niet aan de norm
- dijkringgebied
- hoge gronden

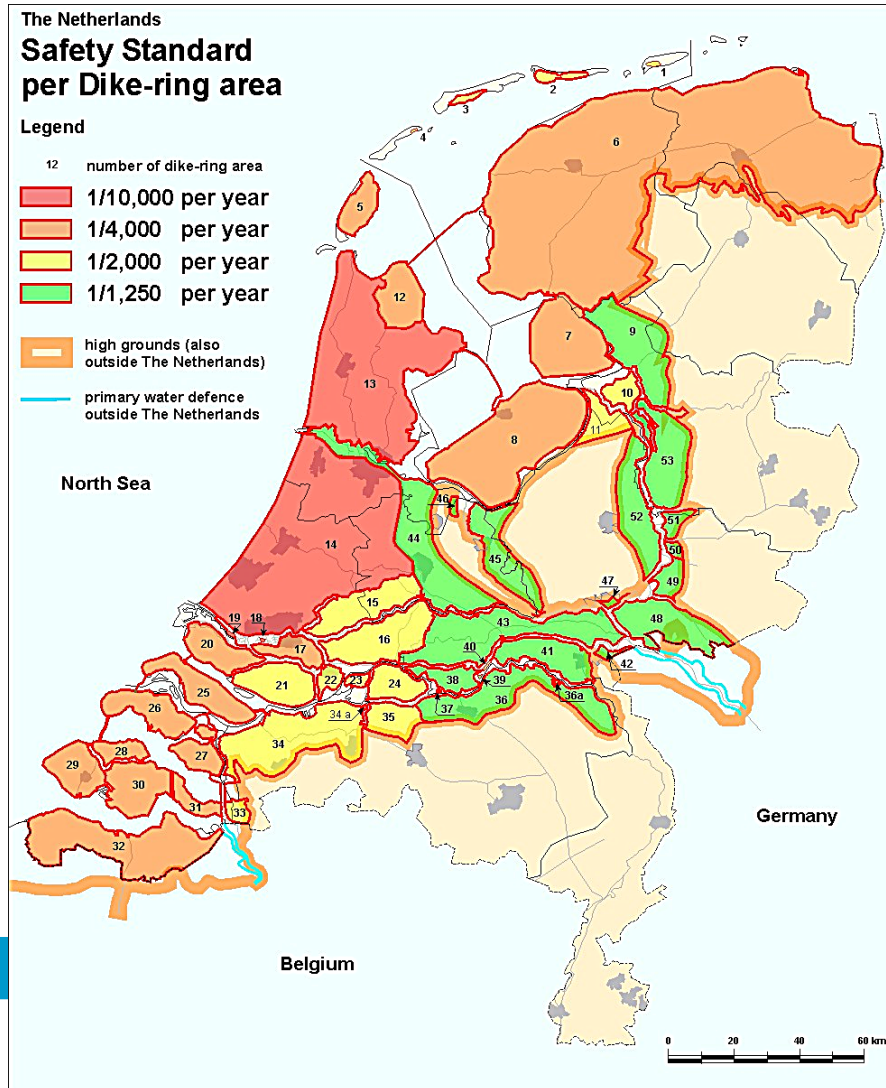
Resultaten tweede veiligheidstoetsing primaire
waterkerende kunstwerken, 1 januari 2006

Legenda

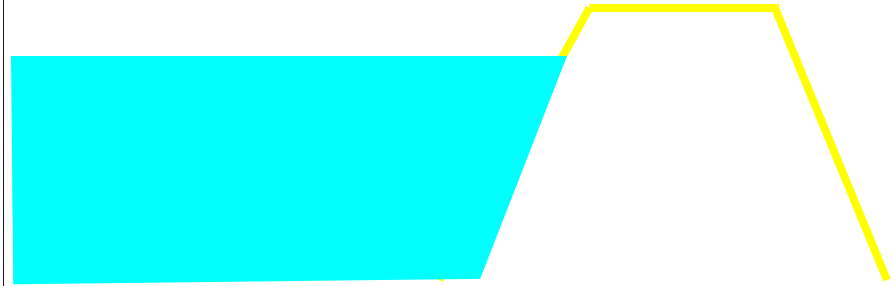
- voldoet aan de norm
  - geen oordeel
  - voldoet niet aan de norm
-
- primaire waterkering
  - dijkkringgebied
  - hoge gronden

Veiligheid Nederland in Kaart; nieuwe benadering

Probability of
exceedance of design
water level

P per year

Kans op overstroming is géén goed bericht

- Zuid-Holland 1/2500 per jaar
- Noord-Holland <1/500 per jaar
- Noordoostpolder 1/900 per jaar
- Betuwe, T.en C.waard >1/100 per jaar
- De Maaskant >1/100 per jaar

Resultaten van Veiligheid Nederland in Kaart

- Mevr Schulz van Haegen heeft de resultaten aanvaard en uitgedragen
- Zij heeft de discussie "WaterVeiligheid 21e eeuw" gestart om tot nieuwe veiligheidsnormen te komen.
- Nu een nieuwe staassecretaris mevr Huizinga Heringa

Duurzaamheid & Nieuwe Waterbouw

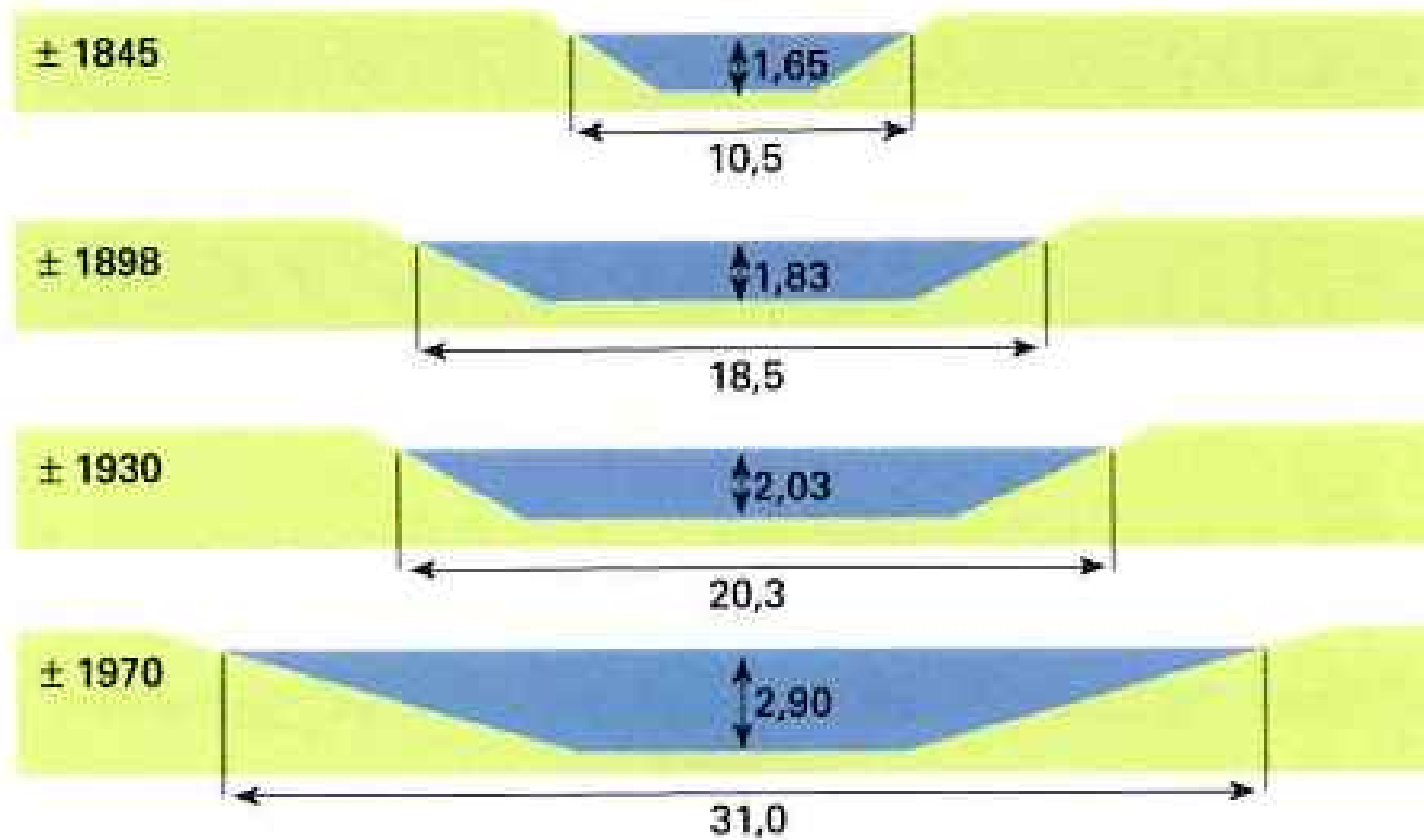
- Beter definitie "duurzaamheid"
  - Oude oplossingen zijn niet duurzaam
  - Nieuwe zijn duurzaam
- Betekent duurzaam minder CO₂ ?

Duurzaam waterbeheer

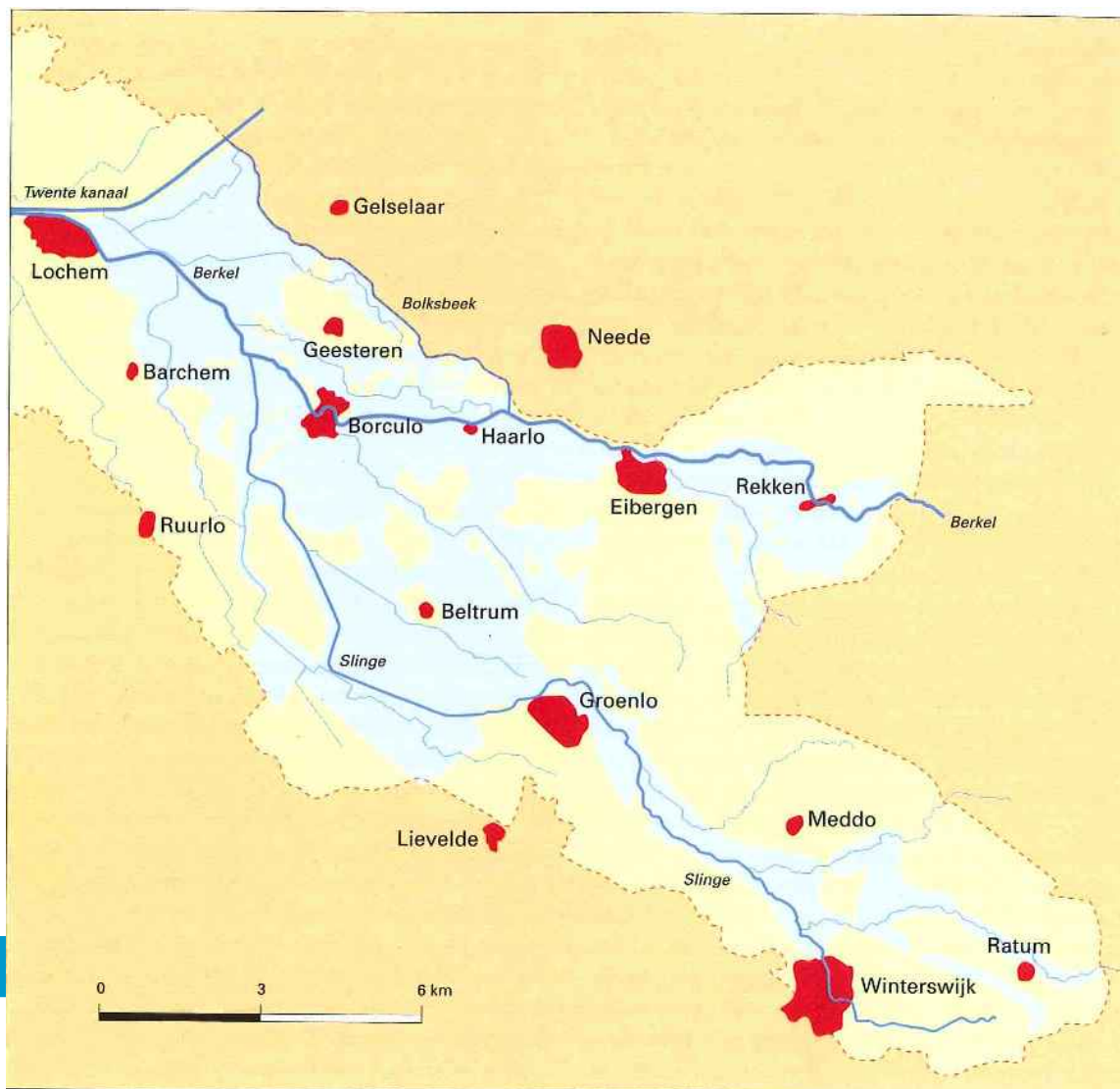
- Waterbeheer 21-ste eeuw (WB21)
- Water vast houden
- Water bergen
- Water afvoeren

Duurzaam waterbeheer Berkel

Duurzaam waterbeheer Berkel

Duurzaam waterbeheer Friesland

- Bergen is duurzaam, pompen niet

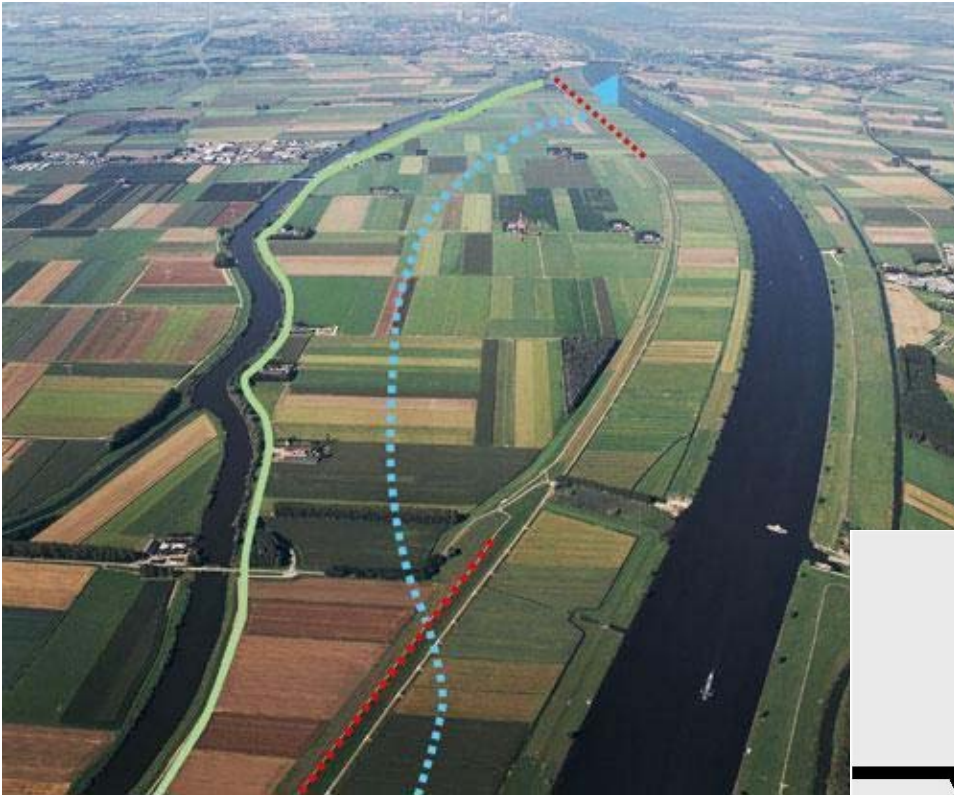
Duurzaam waterbeheer Friesland

- Bergen is duurzaam, pompen niet
- Bergingsgebied van 1 km² en 2m diep; 2 Mm³

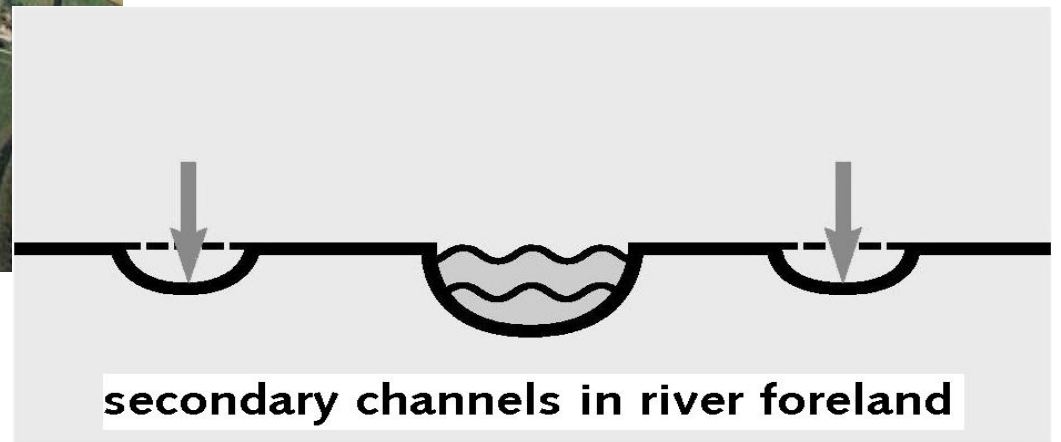
Duurzaam waterbeheer Friesland

- Bergen is duurzaam, pompen niet
- Bergingsgebied van 1 km² en 2m diep; 2 Mm³
- Leeg pompen kost 1000 l dieselolie en levert 1800 m³ CO₂ extra

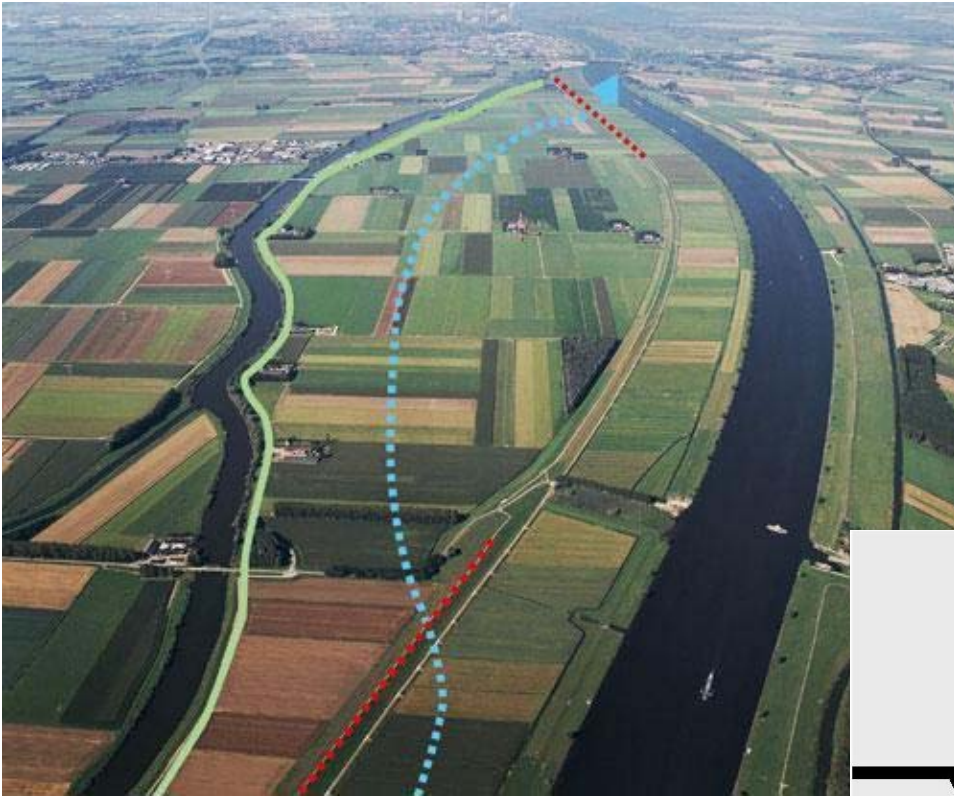
Duurzaam baggeren

Altijd extra aanzanding
in de hoofdgeul

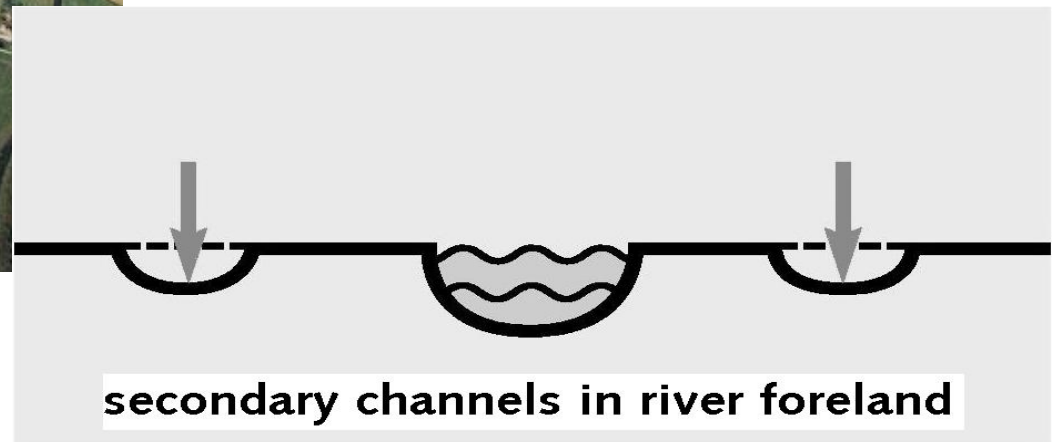

Duurzaam baggeren

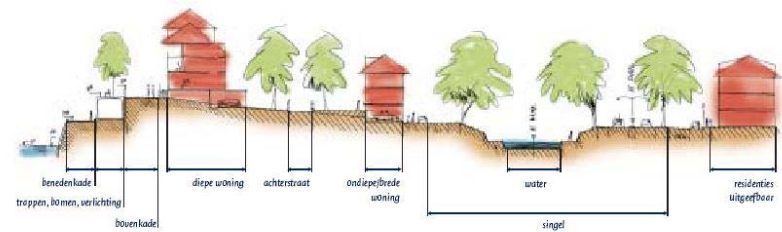
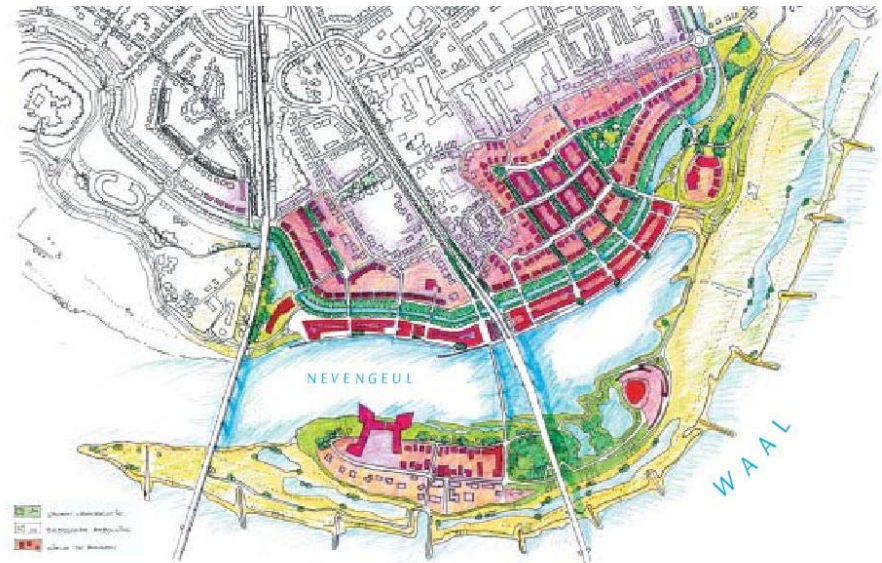

Altijd extra aanzanding
in de hoofdgeul

Dus duurzaam baggeren

Duurzaam baggeren bij Nijmegen

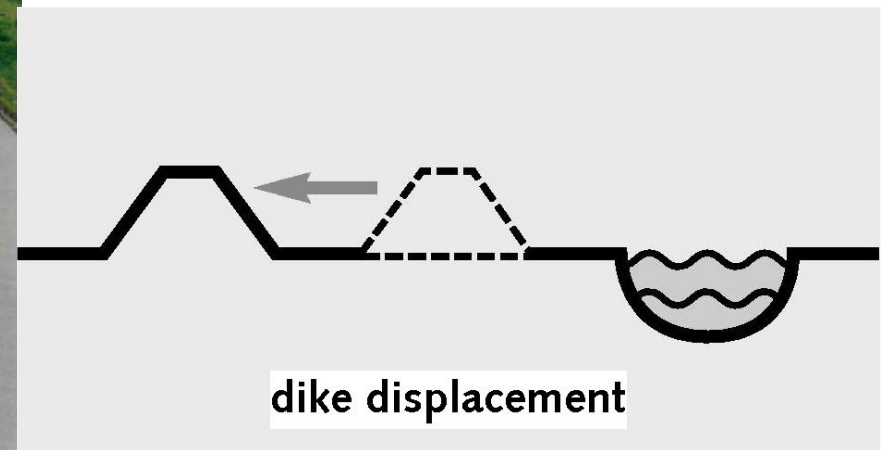

Duurzaam baggeren

Geen aanzanding
in de hoofdgeul

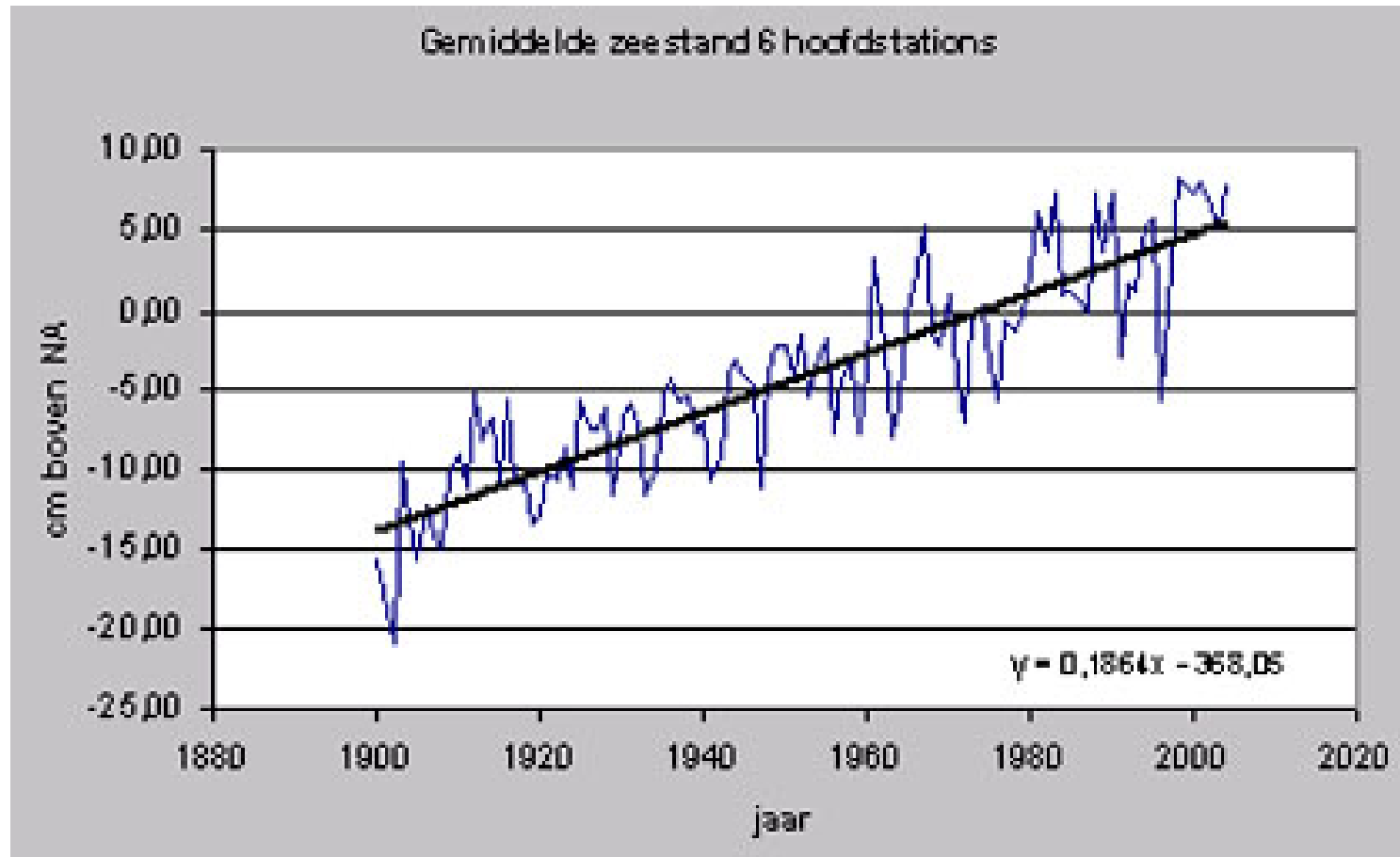
Duurzaam baggeren:
de rivier neemt zelf zijn
zand mee

Het klimaat verandert

“Klimaatverandering (zeespiegelstijging en zwaardere, frequentere stormen) maakt het noodzakelijk alternatieven in te zetten om ons te beschermen”

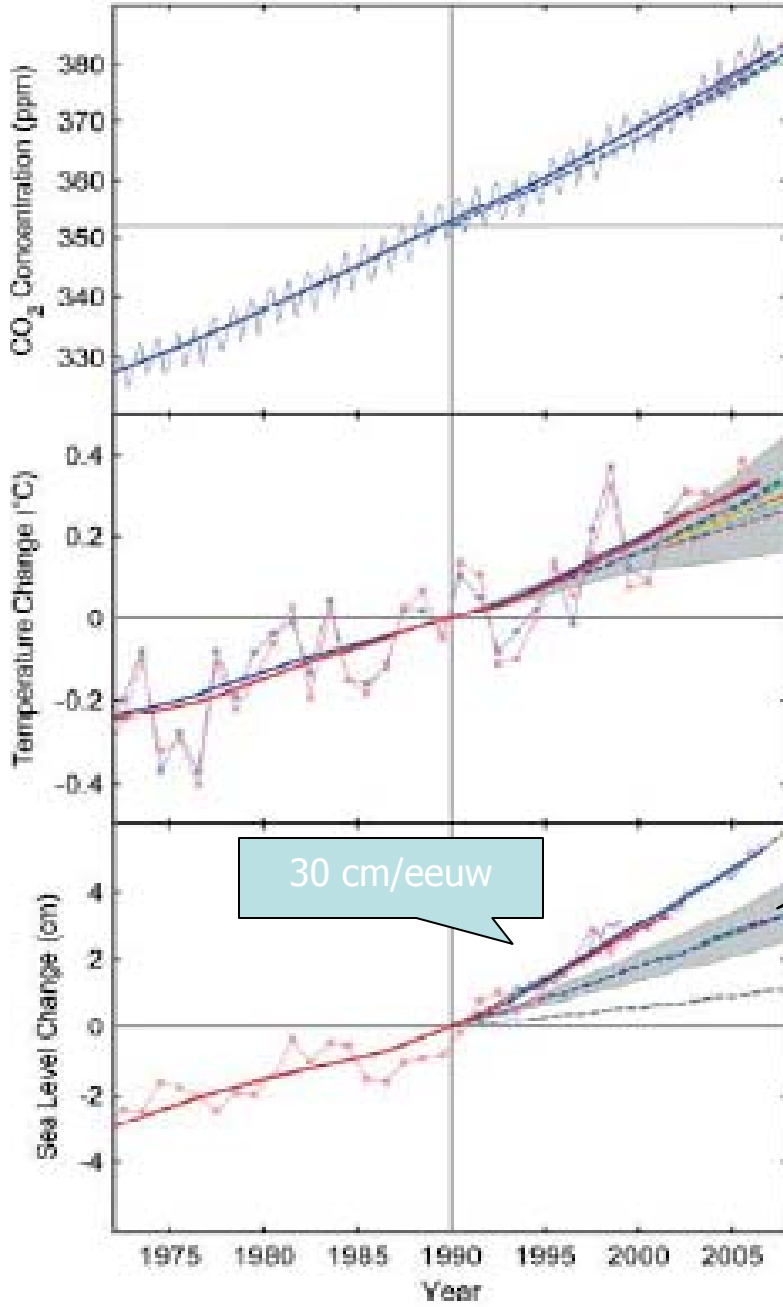
Het klimaat verandert: de zeespiegel rijst ...

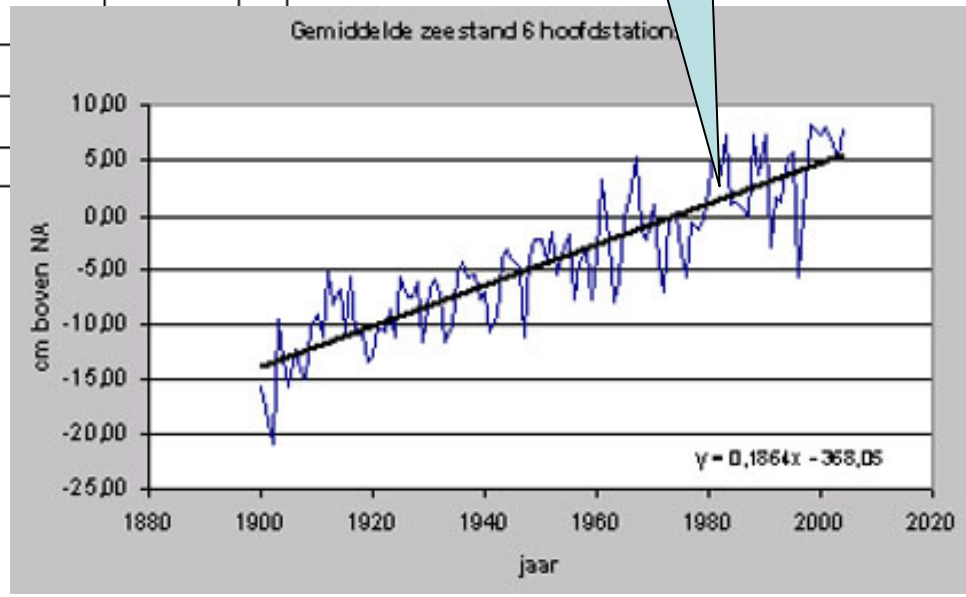
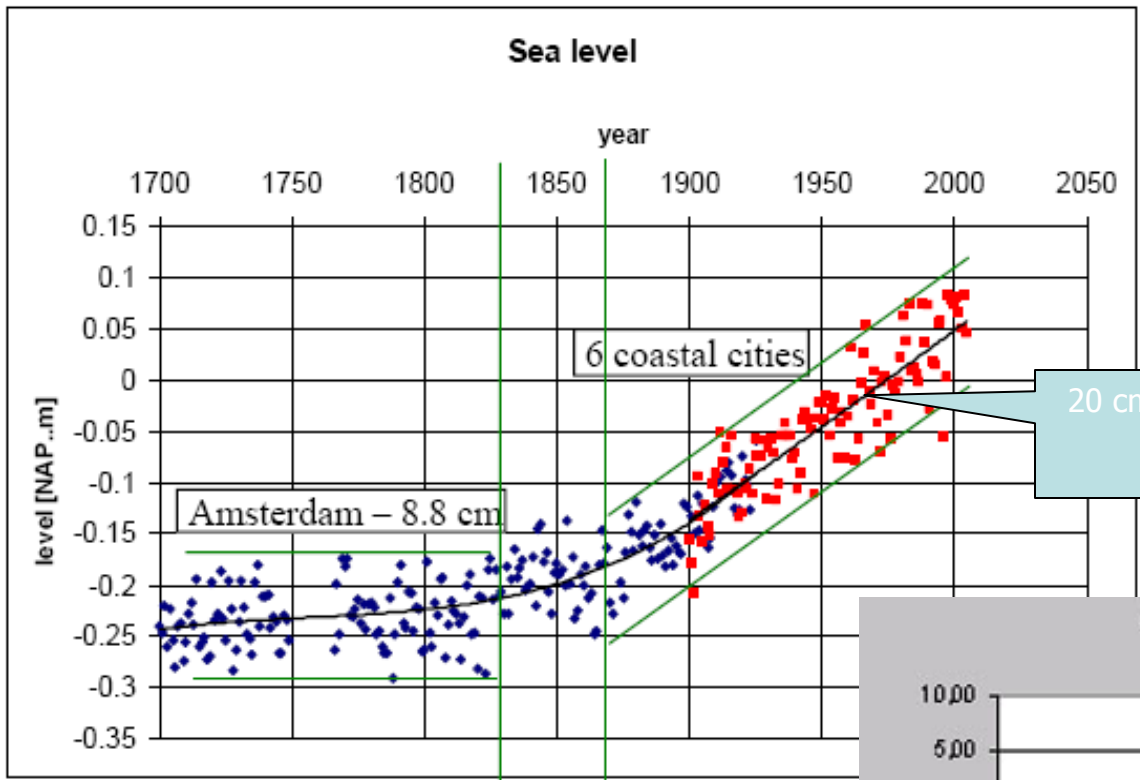

Recent Climate Observations Compared to Projections

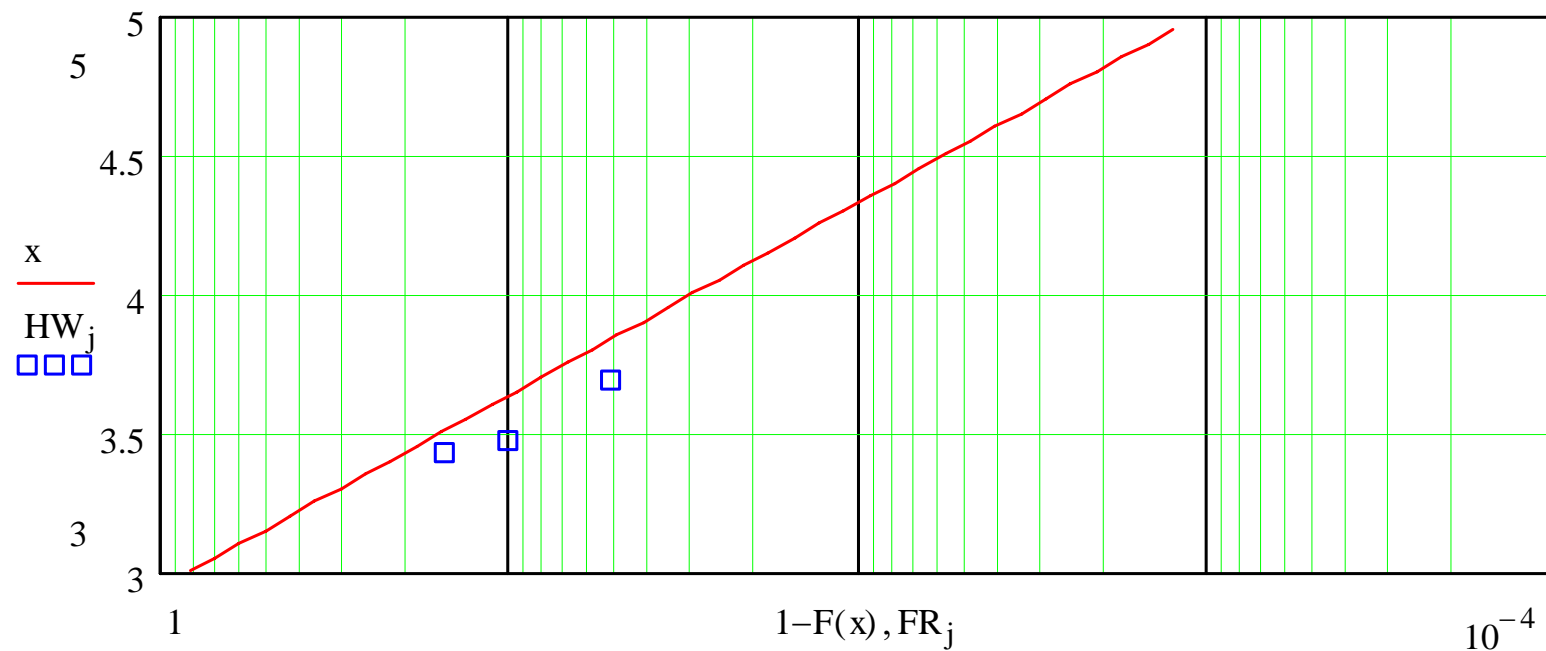
Stefan Rahmstorf,¹ Anny Cazenave,² John A. Church,³ James E. Hansen,⁴ Ralph F. Keeling,⁵ David E. Parker,⁶ Richard C. J. Somerville⁵

Post IPCC 4th Assessment Report

Het klimaat verandert ... de drie hoogste HW's van 1986 - 2007

Het klimaat verandert: de zeespiegel stijgt en stormen worden zwaarder”

- De bewijzen dun. Maar de Deltacommissie laat het echt uitzoeken!
- Welke zeespiegelstijgingsnelheid en welke toename van stormintensiteit en -frequentie maken “het” onhoudbaar?
- Goed monitoren! De tijdschaal van de veranderingen is 100 jaar; implementatietijd voor werken 30 jaar.

Het klimaat verandert: Dubai riffen

- Alleen om golfenergie te reduceren!
- Ecologisch interessant!
- Morfologisch een ramp (Spanje en Italië)

Het klimaat verandert: Beproefde oplossing

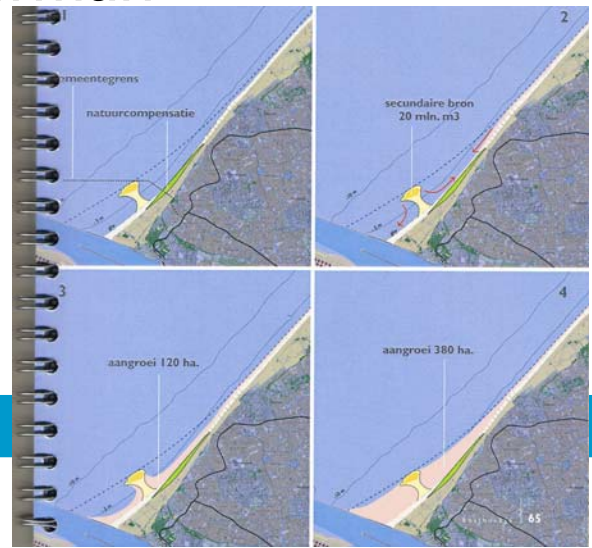
- Maasvlakte 1 (en 2)
- Van Dixhoorn driehoek

Zandmotor is de kiem voor plan Waterman

Interessant als case study

De zandmotor is een Waterman groeimodel

Superduin

IJmuiden

Kerstomerstrand in de IJmel

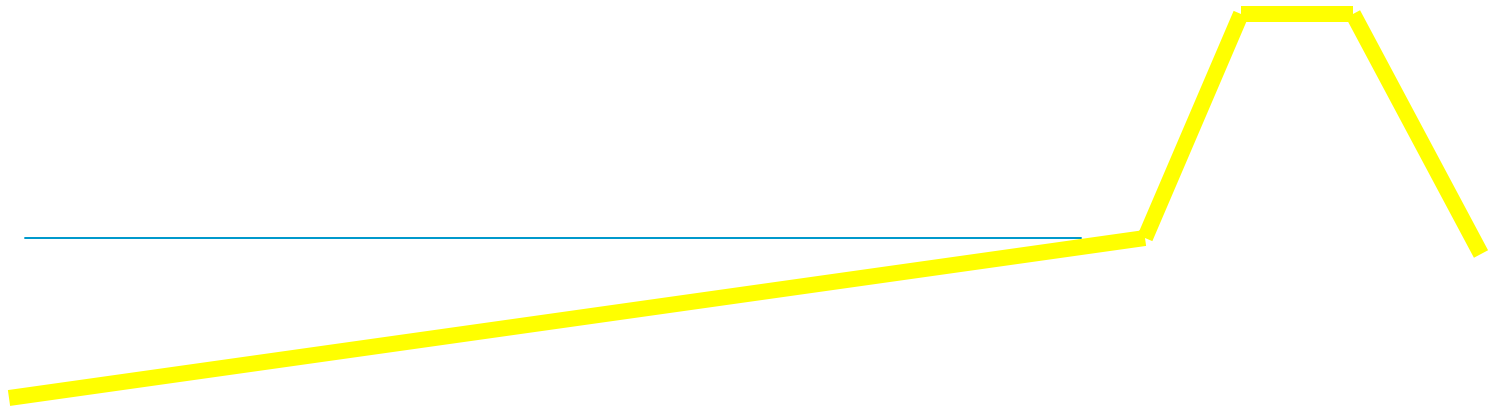
Het klimaat verandert : eilanden

Als de zeespiegel rijst ...

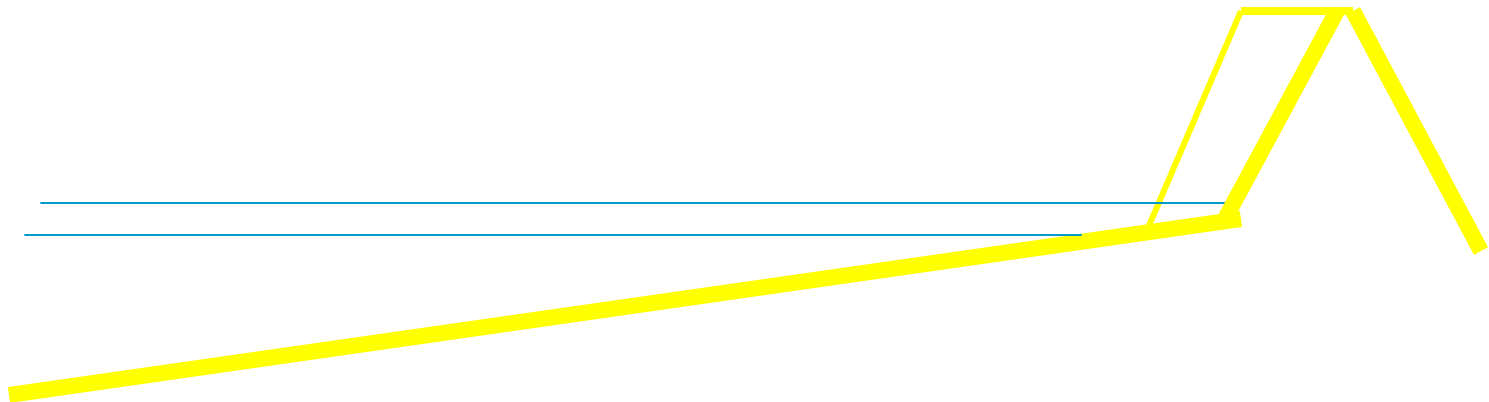
- Snelheid wordt gemeten in decimeters/eeuw
- In alle ontwerpen is gerekend op 2 decimeter/eeuw
- Bij de Maeslantkering op 6 decimeter/eeuw
- Een versterkingsronde duurt ~ 30 jaar
- En kost $\sim 0.1\%$ van het BNP extra

Als de zeespiegel rijst ...

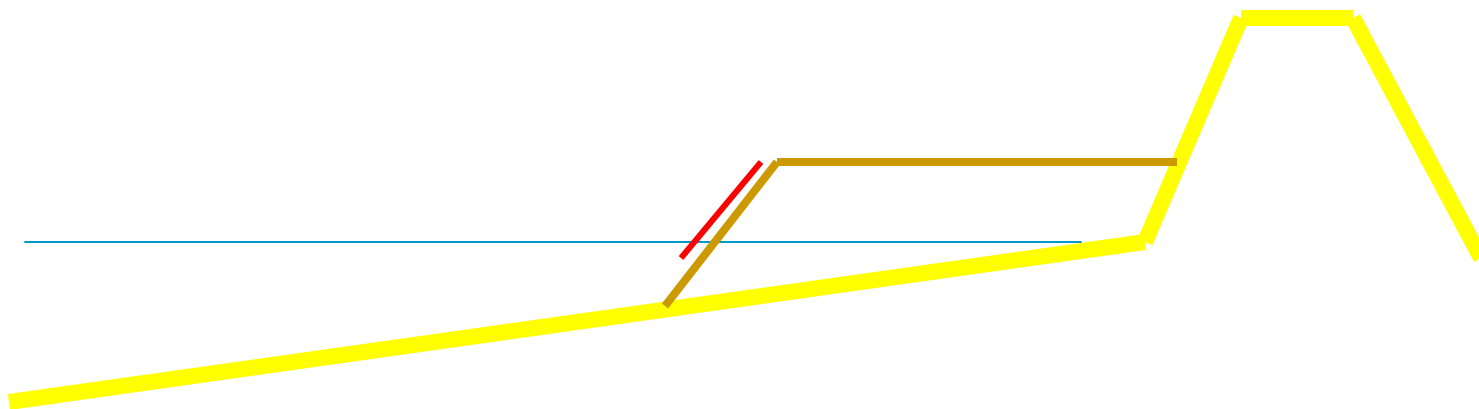
Als de zeespiegel rijst ... gaat de kust achteruit

- Brun regel kusterosie = ~ 40 x zeespiegelrijzing

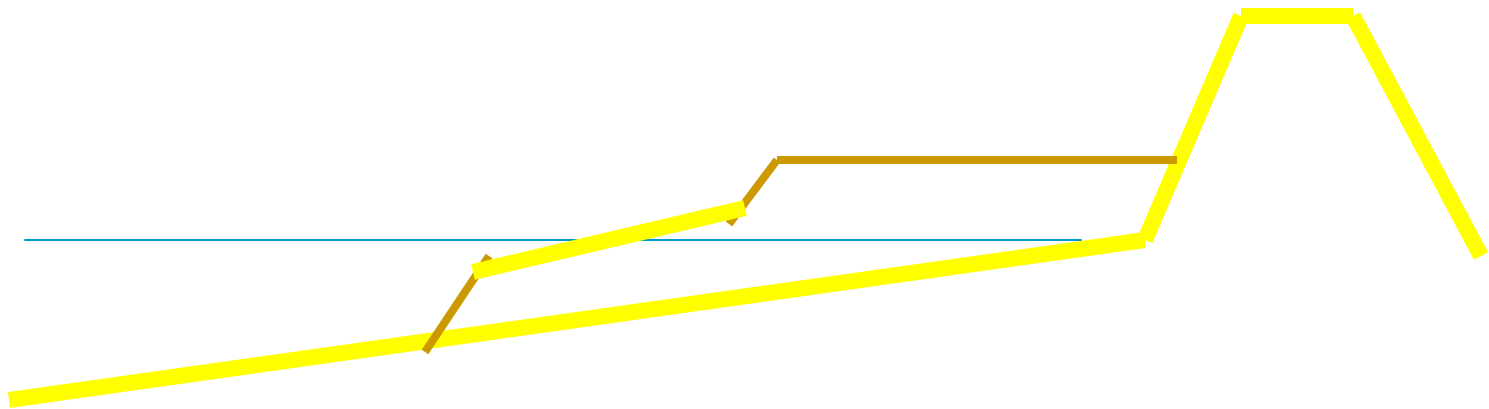

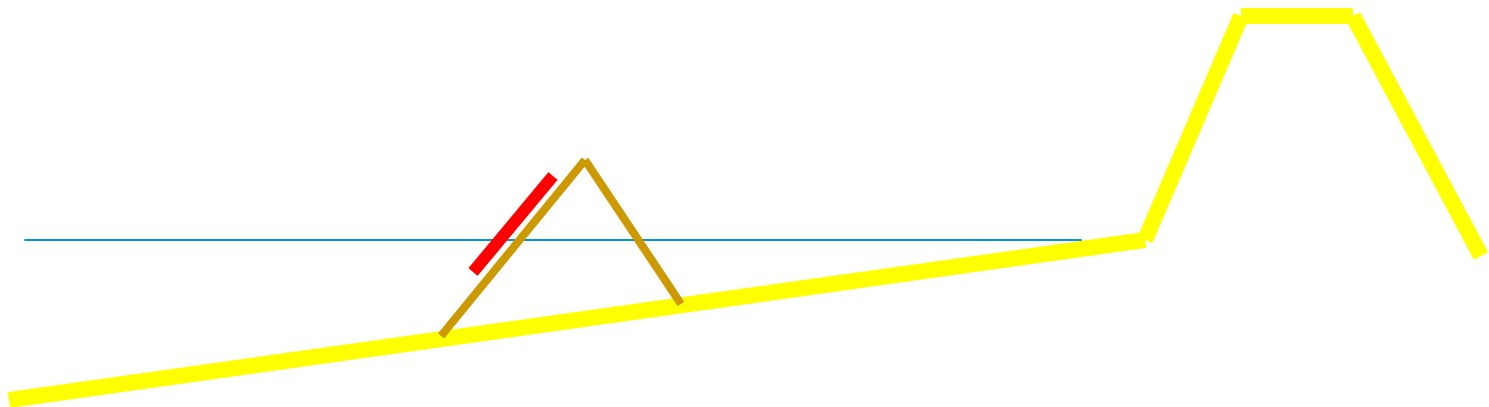
Als de zeespiegel rijst ... kustuitbreiding

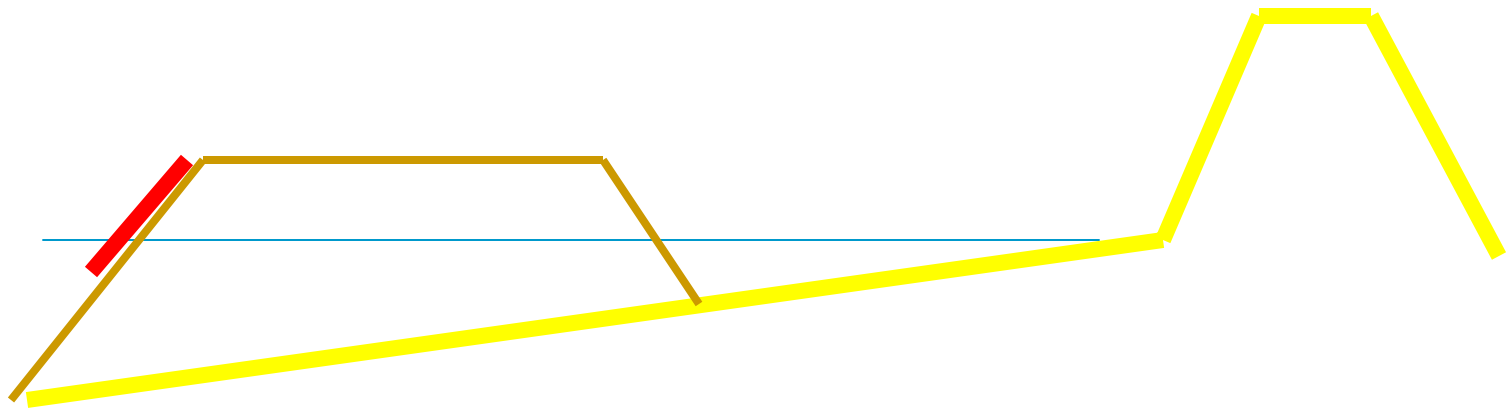
Als de zeespiegel rijst ...kustuitbreiding met strand

Als de zeespiegel rijst ...rif als golfbreker

Als de zeespiegel rijst ...eiland als golfbreker en vestigingsplaats

Schiphol in zee (2001-2005) was te duur

Mogelijke locatie

Als de zeespiegel rijst... worden dijken hoger

Dijken worden
1.7 tot 2 x de
zeespiegelrijzing
hoger

Conclusies

- Sociaal wenselijke opinies worden als feiten gepresenteerd.
- De natuurwetten blijven gelden
- Technische alternatieven;
  - bergen/afvoeren
  - ruimte geven/waterkeren
  - repressie/preventie
  - Moeten worden afgewogen op effectiviteit

Conclusies

- Landschapsarchitectuur met veiligheid als bij-product
- Ruimte voor de Rivier is meer een natuur- dan een hoogwaterproject
- New Orleans geen **Act of God** maar **Neglect of man**
- Veiligheidsketen is geen keten maar een parallel-systeem

Conclusies

- Evacuëren en Verzekeren moeten worden vergeleken qua kosten/baten met preventie
- De veiligheid van Nederland voldoet niet aan de eisen van 1960
- Gezien de groei van bevolking en economie zijn de veiligheidsnormen anno 2008 aan vernieuwing toe

Conclusies

- Duurzaamheid moet beter gedefinieerd worden
- Zeespiegelrijzing is 0.2 m/eeuw meer wordt nog niet gemeten
- Ook zijn de bewijzen voor heviger en frequenter stormen afwezig

Conclusies

- Klassieke versterking van de waterkeringen is heel goed mogelijk
  - Technisch haalbaar
  - Economisch betaalbaar 0.1% van BNP extra
  - Knelpunt is bestuur (binnen 30 jaar)

Conclusies

- Klassieke oplossingen zijn mogelijk en effectief
- Kustuitbreiding brengt extra baten
- Riffen en eilanden zijn minder effectief

Conclusies

- Versterking waterkeringen achtereenvolgens
  1. Eerst APK-keuring halen in 2011
  2. Dan nieuwe normen
  3. Na 2050 zeespiegelrijzing

Conclusies

- Pas bij zeespiegelrijzing $> 2\text{m}$ wordt het moeilijker
  - Afsluiting Westerschelde met SVK
  - Hoge kering rond Nederland
  - Waddenzee binnen of buiten?
  - Supergemalen voor Rijn en IJssel
- Nieuwe waterbouw is waterbouw ingepast in de omgeving
- Fraaie plannen !

Rijksbouwmeester wil huizen langs Afsluitdijk

IJsseldelta Kampen

Plan " Nieuw Venetië "

